

О. О. ЛЕВИЦЬКА,

*аспірант Київського національного
економічного університету імені Вадима Гетьмана*

**МЕНЕДЖМЕНТ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ:
ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ, ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ**

Анотація

Розглядається економічна сутність, джерела формування, класифікація інвестиційних ресурсів. Поняття «інвестиційні ресурси» співставляється з поняттям «інвестиції» на предмет визначення особливостей обліку та аналізу інвестиційних операцій.

Аннотация

Рассматривается экономическая сущность, источники формирования, классификация инвестиционных ресурсов. Понятие «инвестиционные ресурсы» сопоставляется с понятием «инвестиции» на предмет обозначения особенностей учета и анализа инвестиционных операций.

Annotation

The economic essence, sources of formation and classification of investment resources are examined. The category «investment resources» is comparing with the category «investments» with the purpose of definition of features of the accounting and analysis of investment operations.

Світовий досвід свідчить, що країни з перехідною економікою не в змозі розвивати господарство без залучення та ефективного використання внутрішніх та зовнішніх інвестиційних ресурсів. Акумуляція підприємницького та державного капіталу забезпечує доступ до сучасних технологій та прогресивного управлінського менеджменту. Ефективне формування та використання інвестицій сприяють макроекономічній стабілізації України, успішному вирішенню соціальних проблем трансформаційного періоду.

Інтенсивний розвиток інвестиційної діяльності прискорює ринкову трансформацію вітчизняної економіки, сприяє входженню до світових товарних ринків, створенню валютних резервів, які є необхідними для модернізації виробництва. Розвиток та динаміка інвестиційних процесів формують на даному етапі розвитку світового господарства стратегічну основу сталого економічного зро-

стання, що і підтверджує досвід економічно розвинених країн. У сучасних умовах позитивні економічні параметри є тісно пов'язаними з масштабами і якісним рівнем інвестиційної діяльності, структурно-технологічними змінами.

Дослідженню принципів інвестиційної діяльності, економічної сутності інвестицій та їх класифікації, проблемам управління інвестиціями, методології бухгалтерського обліку і звітності інвестиційної діяльності присвячено роботи багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема, А.А. Пересади, Б.І. Валуєва, М.В. Кужельного, В.І. Єфіменка, В.В. Сопка, Я.Д. Крупки, М.І. Долішнього, І.О. Бланка, У. Шарпа, Б. Фішера, К. Макконелла, С. Брю, Л. Дж. Гітмана, Дж. Блейка, Д. Кондуела, Л.З. Шнейдермана, М.І. Кутера та інших.

Подальшого вивчення потребує питання джерел і ресурсів фінансування інвестиційної діяльності як на рівні підприємства, так і на державному рівні. Це, в свою чергу, сприятиме об'єктивному та раціональному відображенню операцій з інвестиційними ресурсами на рахунках бухгалтерського обліку.

Одним із основних завдань інвестиційної діяльності є пошук ефективних формування та шляхів використання інвестиційних ресурсів.

Законом України «Про інвестиційну діяльність» визначено наступні джерела фінансування інвестицій: власні фінансові ресурси інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійного лиха, грошові нагромадження і заощадження громадян, юридичних осіб тощо); позичкові фінансові кошти інвестора (облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити); залучені фінансові кошти інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб); бюджетні інвестиційні асигнування; безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств і громадян [7, ст. 10].

В практичній діяльності суб'єкти господарювання використовують для здійснення інвестицій тимчасово вільні грошові та майнові активи (підтвердженням таких наявних ресурсів є прибуток підприємства). При цьому обов'язковою умовою ефективності інвестиційної діяльності є співставлення результатів від зазначених операцій з розмірами накопиченого прибутку, резервного капіталу, додаткового капіталу з метою їх збільшення.

У вітчизняному законодавстві відсутнє визначення інвестиційних ресурсів, а відтак постає питання про співставлення категорій «інвестиції» та «інвестиційні ресурси». Проведемо аналіз понять «інвестиції» та «інвестиційні ресурси», наведених у нормативних документах, економічних енциклопедіях, працях українських та зарубіжних вчених (табл.1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз категорій «інвестиції» та «інвестиційні ресурси»

№ п/п	Поняття	Зміст	Джерело інформації
1.	Інвестиції	всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект	Закон України «Про інвестиційну діяльність» [7]
2.	інвестиція	господарська операція, що передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно	Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» [8]
3.	Інвестиції	довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства всередині країни та за її межами з метою привласнення прибутку	Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 [4]
4.	Інвестиція	це актив, утримуваний підприємством з метою приросту капіталу через розподіл доходу для збільшення вартості капіталу або інших вигод для підприємства-інвестора. Запаси та основні засоби (інші, ніж інвестиційна власність) не є інвестиціями	МСБО 25 «Облік інвестицій» [11]
5	Інвестиція	це спосіб розміщення капіталу, який повинен забезпечити збереження чи зростання вартості капіталу та (або) принести позитивну величину доходу	Гитман Л. Дж., Джонк М.Д. Основы инвестирования [2]
6.	інвестиції	видатки на (виробництво і нагромадження) капітальні блага та приріст запасів (наприклад, витрати на будівництво нових заводів, на верстати та устаткування з тривалим терміном служби; витрати на виробництво і нагромадження засобів виробництва, збільшення матеріальних запасів; витрати на поліпшення освіти, здоров'я працівників чи на підвищення мобільності робочої сили)	Кемпбелл Р. Макконелл, Стенлі Л. Брю. Аналітична економія. Принципи, проблеми і політика. Частина 1. Макроекономіка [9]
7.	Інвестиції	поточний приріст цінностей капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду; та частина доходу за даний період, яка не була використана для споживання	J.M. Keynes. General Theory of Employment, Interest and Money. Collected Writings of John Maynard Keynes [18]
8	Інвестиції	вкладення капіталу в об'єкти підприємницької діяльності з метою забезпечення його зростання у майбутньому	Пересада А.А. Інвестування. Навч. посібник [13]
9.	Інвестиції	вкладення майнових цінностей в необоротні активи (матеріальні та нематеріальні) та активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора (економічних або позаекономічних)	Гончаренко О. 0. Облік і аудит інвестиційної діяльності: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук [3]
10.	Ресурси інвестиційні	Усі види грошових та інших активів підприємства, які можуть бути використані для здійснення інвестиційної діяльності	Загородній А.Г., Возняк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник [6]

Провівши аналіз вищенаведених визначень, можна помітити їх загальні теоретичні елементи. Так, спільним для всіх визначень інвестицій є *визнання того, що інвестиції є вкладеннями капіталу в об'єкти господарської діяль-*

ності з метою отримання вигод. Для інвестиційних ресурсів теж характерно утримання їх з метою економічних вигод, як невід'ємної умови інвестиційної діяльності.

Ресурси - основні елементи виробничого потенціалу, які має в розпорядженні система і які використовуються для досягнення конкретних цілей економічного розвитку. Система будь-якого рівня охоплює такі ресурси: природні, технічні, технологічні, кадрові, просторові, часові, структурно-організаційні, інформаційні, фінансові, нематеріальні [5, с.206]. До інвестиційних ресурсів можуть належати природні, технічні, фінансові, нематеріальні ресурси.

Для визначення того, які з них можуть бути залучені для інвестиційної діяльності, необхідно провести аналіз ефективності їх використання, зокрема, забезпечити:

- організацію достовірного, об'єктивного обліку їх надходження, використання, ліквідації (списання);
- проведення аналізу використання ресурсів, в основу якого може бути покладено фінансовий аналіз з використанням показників форм фінансової звітності, з логічним завершенням - прийняттям управлінських рішень по покращенню використання ресурсного потенціалу;
- контроль за забезпеченням належного обліку та аналізу, виконанням прийнятих рішень та обґрунтованістю відхилень від завдань інвестиційної діяльності, дотриманням затвердженої управлінської та економічної політики розвитку підприємства.

Джерела інвестиційних ресурсів поділяються на [1, с. 32]:

1. **Фінансово-організаційні**, які в свою чергу класифікуються так:

а) *власні засоби* - амортизаційні відрахування підприємства (на сьогодні це характерно в більшій мірі для державних підприємств), нерозподілений прибуток, виручка від реалізації майна, мобілізовані внутрішні активи, інші грошові накопичення;

б) *позичені ресурси* - банківські кредити, позики фінансово-інвестиційних структур, кредиторська заборгованість, кошти, отримані внаслідок емісії цінних паперів;

в) *іноземні інвестиції* - кредити міжнародних фінансових інститутів, вклади у статутні капітали іноземних юридичних та фізичних осіб та ін.;

г) *централізовані ресурси* - пільгові інвестиційні державні кредити, бюджетні асигнування;

2. **Економічні**, наприклад, чисті накопичення національної економіки, амортизаційний фонд, заощадження населення, виручка від реалізації основних фондів і товаро-матеріальних цінностей із запасів, іноземний капітал.

Враховуючи немалий на сьогодні банківський відсоток за користування кредитними ресурсами, пріоритетним джерелом інвестиційних ресурсів є для підприємств власні грошові кошти та необоротні активи, що в результаті об-

ґрунтованого аналізу фінансової діяльності можуть бути визнані як тимчасово вільні з метою залучення їх для здійснення інвестицій.

Процес формування інвестиційних ресурсів підприємства базується на наступних принципах:

1. *Здійснення обліку та аналізу перспектив розвитку інвестиційної діяльності підприємства.* Процес формування обсягу і структури інвестиційних ресурсів у відповідності до завдань інвестиційної діяльності здійснюється не лише на початковій стадії інвестиційного процесу, але і в ході його розвитку. Відтак забезпечення проведення обліку та аналізу перспективності формування інвестиційних ресурсів досягається шляхом здійснення їхнього ретельного планування на кожній стадії інвестування.

2. *Забезпечення оптимальної структури інвестиційних ресурсів для максимізації ефективності інвестування.* Кінцевий результат інвестиційної діяльності залежить від структури сформованих інвестиційних ресурсів: оптимальна структура залучених вільних активів забезпечує оптимальний фінансовий розвиток підприємства в процесі здійснення інвестування, в іншому випадку створюється можливість ризиків порушення фінансової стійкості та неплатоспроможності підприємства.

3. *Забезпечення відповідності обсягів залучених інвестиційних ресурсів і сформованих інвестиційних потреб.* Загальна потреба підприємства в інвестиційних ресурсах визначається при розрахунку обсягів реального і необхідного інвестування в певному плановому періоді. При цьому важливо правильно визначити стратегічні напрямки статутної діяльності. Відповідно до обсягу інвестиційних потреб формується і обсяг необхідних інвестиційних ресурсів.

4. *Сприяння мінімізації витрат по формуванню інвестиційних ресурсів.* Така мінімізація витрат здійснюється в процесі управління капіталом, залученим для інвестиційних цілей, і спрямована на максимізацію суми чистого інвестиційного прибутку. Це прямо пов'язано з вивченням фінансового стану інвестованого суб'єкта.

5. *Забезпечення найефективнішого використання інвестиційних ресурсів в процесі інвестиційної діяльності.* Якщо сформовані інвестиційні ресурси не використовуються у плановому періоді, вони втрачають свою вартість в часі під впливом інфляції, фізичного та морального зносу та з інших причин, тому процес формування і споживання інвестиційних ресурсів повинен бути максимально синхронізованим у часі, *відповідати попередньо затвердженому кошторису цільового використання інвестиційних ресурсів* [16, с. 332-333].

На рівні держави важливо визначити співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел інвестування. Останнім часом спостерігається позитивна тенденція до зростання питомої ваги внутрішніх ресурсів за рахунок збільшення бюджетних асигнувань, вкладень власних коштів підприємств і організацій, громадян. Відтак частку зовнішніх інвестиційних надходжень можливо скоротити за раху-

нок звуження сфери залучення зовнішніх позичкових ресурсів, кредитів іноземних банків, інших міжнародних фінансових інститутів.

З власних джерел інвестиційними ресурсами підприємства можуть бути статутний капітал, додатковий і резервний капітал, а також нерозподілений прибуток, який призначений для реінвестування. До залучених ресурсів можна віднести: позикові кошти надані на добровільних засадах з метою одержання прибутку або інших вигод; цільові державні кредити, банківські позики, податкові інвестиційні кредити, довгострокову реструктуризовану заборгованість, кошти, одержані від випуску та реалізації цінних паперів некорпоративного значення та ін. [10, с. 77-79].

Для відображення на рахунках бухгалтерського обліку інвестиційних ресурсів вони повинні бути визнаними як активи підприємства. Відповідно до П(С)БО 2 активи-ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому. Актив відображається в балансі за умови, що *оцінка його може бути достовірно визначена і очікується отримання в майбутньому економічних вигод*, пов'язаних з його використанням. Іншими словами, утримання інвестиційних ресурсів як активів повинно бути правильно задокументовано. Це в повній мірі стосується активів, що можуть бути використані як інвестиційні ресурси, а також продукту інвестиційних операцій - фінансових та капітальних інвестицій.

Особливої уваги потребує організація аналітичного обліку інвестиційних ресурсів, адже це є вагомим фактором для проведення аналізу їх використання та визначення доцільності залучення їх для здійснення інвестицій. Доцільно, на нашу думку, ввести аналітичні субрахунки до активів, що визнані тимчасово вільними від використання в операціях основної статутної діяльності, наприклад:

201.N - сировина і матеріали, призначені для інвестиційних операцій;

105.N - транспортні засоби, що будуть внесені до статутного фонду інвестованого підприємства тощо. Підприємство таким чином буде здійснювати аналіз фінансової діяльності за наслідками тимчасового вилучення зазначених активів. У випадку погіршення показників по причині недостатніх розмірів наявних в обігу оборотних коштів та залучених в господарській діяльності необоротних активів підприємство оперативно зменшить залишки інвестиційних ресурсів.

Інвестиції підприємства можуть бути обліковані на рахунках 141-143 «довгострокові фінансові інвестиції», 151-154 «капітальні інвестиції», 351-352 «поточні фінансові інвестиції». Важливим інформаційним джерелом є ефективність здійснених інвестицій: прибутковість утримання поточних та довгострокових фінансових інвестицій, отримання економічних вигод від використання придбаних необоротних активів. Задля цього важливо ввести субрахунки

аналітичного обліку за рахунками 14 та 35 в розрізі інвестованих підприємств. Для обґрунтування оцінки використання придбаних необоротних активів доцільним є введення субрахунків аналітичного обліку в розрізі постачальників, об'єктів застосування необоротних активів, строків їх корисного використання, інтенсивності експлуатації тощо.

Рис. 1. Головні джерела формування інвестиційних ресурсів

Висновки. На рівні держави важливо визначити співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел інвестування. Останнім часом спостерігається позитивна тенденція до зростання питомої ваги внутрішніх ресурсів за рахунок збільшення бюджетних асигнувань, вкладень власних коштів підприємств і організацій, громадян. Частку зовнішніх інвестиційних надходжень можливо скоротити за рахунок звуження сфери залучення зовнішніх позичкових ресурсів. Ефективність використання інвестиційних ресурсів (в т.ч. інвестицій) прямо пов'язана з раціональною організацією їх обліку, аналізу та контролю. Інвестиційні ресурси мають бути відображені на рахунках бухгалтерського обліку з дотриманням відповідної аналітики, що забезпечить оперативне їх залучення в інвес-

тиційний процес, а також моніторинг ефективності їх використання в інвестиційних операціях.

Література:

1. Борсук В., Борсук С. та ін. Роль мотиваційних механізмів формування інвестиційних ресурсів в Україні // Наукові записки. - 2005. - вип. 14. - с. 32-33.
2. Гитман Л. Дж., Джонк М.Д. Основы инвестирования. Пер. с англ. - М.: Дело, 1997 - 1008 с.
3. Гзнчаренко О. О. Облік і аудит інвестиційної діяльності: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. - К.: КНЕУ, 2005. - 20 с.
4. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1/ Редкол.: ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. - К: Видавничий центр «Академія», 2000 - 864 с.
5. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3.\ Редкой:.... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. -К: Видавничий центр «Академія», 2002. - 952 с.
6. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. - 3-тє видання, випр. Та допоен. - К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. - 587с.
7. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991р. за №1561-XII (з чинними змінами та доповненнями).
8. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств». У редакції Закону України від 22.05.1997р. за №283/97-ВР (з чинними змінами та доповненнями).
9. Кемпбелл Р. Макконелл, Стенлі Л. Брю. Аналітична економія. Принципи, проблеми і політика. Частина 1. Макроекономіка. Пер. з англ. С. Панчишин, О. Ватманюк. - Львів: Просвіта, 1997. - 671 с.
10. Крупка Я.Д. Прогресивні методи оцінки та обліку інвестиційних ресурсів. — Тернопіль: Економічна думка, 2000. — 354 с.
11. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / Перекл. з англ, за ред. С. Ф. Голова. - К: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 1998. - 736 с.
12. Музиченко А С. Інвестиційна діяльність в Україні. Навчальний посібник. - К: Кондор, 2005. - 406 є.
13. Пересада А.А. Інвестування: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2004. - 250 с.
14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс». Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 03.1999р. за №87. Заєєстровано в Міністерстві юстиції України 21.06.1999 р. за № 398/3691.
15. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції». Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000р. за №91. Заєєстровано в Міністерстві юстиції України 17.05.2000р. за №284/4505.
16. Череп А.В. Інвестознавство: Підручник. - К: Кондор, 2006. - 398 с.
17. Шарп У, Александер Г, Бэйли Дж. Инвестиции: Пер. с англ. - М.: Инфа-М, 1999. -XII, 1028 с.
18. J.M. Keynes. General Theory of Employment, Interest and Money. Collected Writings of John Maynard Keynes, vol. VII, London: Macmillan, 1973. (<http://www.ek->